

תכלה שנה וקורונה: למה משה נפרד בקללות קשות? מבוסס על לקו"ש ב/392, כא/147

אדם נכנס לחנות תוכים כשהוא זועם: "מה מכרת לי? קניתי תוכי ב-5000 שקל ומתברר שיש לו פה מלוכלך. הוא יושב בכלוב ומציץ קללות: 'שתיחנק, שתישרף, שאלוקים ישלם לך...'

המוכר אמר: "תראה, יש כאן עוד תוכי שהוא צדיק בן צדיק. הוא גדל בבית של גבאי בית כנסת וכל היום מתפלל, ממלמל 'אמן וברכו'. תכניס את שני התוכים יחד והצדיק יחזיר את הרשע בתשובה".

אחרי יומיים חוזר האיש יותר עצבני. "הכול יותר גרוע: הרשע מציץ 'שתיחנק' והשני מנענע: 'אמן'. הרשע מציץ 'שתישרף' והשני מפטיר: 'כן יהי רצון...'

כבר שנים ארוכות שאנו עוסקים בחקר נושאים בפרשת השבוע, אבל מעולם לא נגענו בנושא שנעסוק בו היום. הגישה החסידית טוענת שמוטב להעצים את הטוב וכך הרע מסתלק מאליו מאשר לגעת ברע עצמו. לכן לא ראינו צורך לפתח את הנושא הלא קל שדנו בו היום.

אולם זאת לא שנה רגילה. אם נרצה או לא, הקללה כבר כאן. העולם התקלקל מיסודו בממדים שהורסים את הבריאות, מחריבים את הפרנסה ואולי גרוע מכל: משביתים את צורת החיים היהודית. לראשונה מאז השואה, יהיו יהודים שירצו בכל מאדם ללכת לבית הכנסת בימים הנוראים ולא יוכלו לעשות זאת. אלו יהודים שזה הקשר העיקרי שלהם לתורה ומצוות, הנשמה היהודית תתעורר לשמוע תקיעת שופר ולשבת במחיצת הקהל בתפילת כל נדרי, אבל החיים לא יאפשרו את התענוג הזה.

זאת לא שנה רגילה והדבר היחיד שאנו יכולים לעשות הוא לנסות להבין את סוד הקללות: מה הקב"ה אומר כשהוא מחריב את השגרה? והאמת היא שזאת הסיבה בגללה קוראים את פרשת התוכה סמוך לראש השנה: **כדי לצאת ידי חובה בקריאת הדברים וכך לא נצטרך לחוות אותם פיזית.**

1. מגילה לא,ב: תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת [פרשת בחוקותי קוראים סמוך לחג השבועות] וקללות שבמשנה תורה קודם ראש השנה [פרשת כי תבוא קוראים סמוך לראש השנה]. מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא קללות שבמשנה תורה כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא קללות שבתורת כהנים וכי עצרת ראש השנה היא? כן ... דתנן: בעצרת נידונים על פירות האילן. [השל"ה מוסיף שבחג השבועות נידונים על לימוד התורה ולכן חג השבועות הוא תחילת השנה הרוחנית].

הדבר דומה לכך שמנהג החסידים לבקש 'לקח' בערב יום הכיפורים, כדי שאם נגזר עלינו לבקש השנה, נצא ידי חובה בעלבון זה. כך יוצאים ידי חובת הקללות על ידי שקוראים אותן בפה וחוטפים את הזעזוע באוזניים. כך מבאר התפארת שלמה מרדומסק, הרב שלמה רבינוביץ, מחשובי אדמור"י החסידות בפולין, לפני כ-150 שנה.

תפארת שלמה סוף פרשתנו: יש לתת טעם בעניין התוכה מה שאנו קוראים בעת הזאת, שתכלה שנה קללותיה. והוא כמו שאומרים 'ונשלמה פרים שפתנו': שאם חס ושלום נגזר אשר לא טוב הנה, יצאנו חובתנו בקריאת הדברים האלה וממילא יתהפכו לנו כולם לברכה.

ב. יש רגעים בהם לא נעים לעמוד בבית הכנסת, הבעל קורא מנמיך את קולו בקריאת הקללות וכולם מתכנסים בתוך עצמם. אבל חוסר הנעימות הוא לא רק בגלל הקושי לשמוע את המילים המבהילות, אלא גם בגלל חוסר ההלימה עם האדם הדובר: מדוע משה מדבר בשפה כזו? לאן נעלמה מידת הרחמים של המנהיג שמסר נפשו לישראל 40 שנה וראה רק את הטוב שבנו?

ימים ספורים לפני מותו, משה מכנס את ישראל בערבות מואב ופורש את פרשת השכר והעונש. הוא מבטיח ברכות נפלאות למי שישרוד את אתגרי החיים וידבק במצוות ה', ואחר כך עובר לדבר על

ההיפך: הוא מקלל בקללות נמרצות את מי שייטמע בין הגויים ויזנח את הייעוד היהודי. לא נעתיק את המילים הנוראות בהן מאיים משה, אבל הוא לא מרחם ולא חומל ומונה את האסונות הנוראים ביותר. אם נמרוד במצוות ה' - הכול יתפרק: הפרנסה, המשפחה, הביטחון. משה מזכיר מחלות נוראות, בגוף ובנפש, שהמוות טוב מהן ובהן ראוי להכות את מי שיעבור על מצוות ה'.

הדבר המדהים הוא שמשה מחמיר עוד יותר מהקב"ה עצמו. בעוד שבפרשת בחקתי נאמרו תוכחות מפי ה' בעצמו, כאן בספרו של משה נאמרות **מספר כפול של קללות**. ה' אמר 49 קללות ואילו משה אומר כפול: "מאה חסר שתיים".

2. רש"י כ"ב: מדרש אגדה למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות? לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתיים חוץ ממ"ט שבתורת כהנים, הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו. התחיל משה לפייסם: 'אתם נצבים היום', הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כלייה והרי אתם קיימים לפניו.

מעניין לשים לב שבקרב המפרשים התבססה לשון אחרת: "צ"ח קללות" ולא "מאה חסר שתיים".

כלי יקר כ"ט: מאי טעמא היו אותן שבתורת כהנים מ"ט ואלו כפולות במספר צ"ח? הלא דבר הוא!

והתמיהה העצומה היא מה פתאום לקלל? מה פתאום לאחל ולייחל שהקבה לא יחוס עלינו? זה פשוט לא משה שהכרנו 40 שנה שתמיד עמד כמליץ ישר וסנגור?

גור אריה דברים כ"ב: אם תאמר למה כתב קללה בקרא? אדרבה הוי למכתב הברכה [ונבין לבד את ההיפך]? יראה לומר שהעיקר הוא הקללה, שהיו צריכים לקבל התורה באלה [בקללה, כמובא בגמרא שבועות לו, א שהתחייבו לדברי התורה בקללה ובשבועה], לפיכך כתב הקללה בקרא.

השאלה חמורה הרבה יותר: לא מדובר רק בבעיה של סגנון ואסתטיקה, אלא בצעד מסוכן: קללה היא צעד מזיק, משום שההשקפה היהודית היא שקללות מגשימות את עצמן ח"ו. כשמאחלים למישהו שהקב"ה יעשה אתו דין ומשפט – הדברים נוטים להתממש ח"ו.

לא כל כך שמים לב לזה, אבל יש איסור מדאורייתא לקלל. זה יישמע מוזר למי שגדל בחברה שרגילה לפרוק כעסים באמצעות קללות. [כמדומה ששפת האידיש מצטיינת במיוחד בנאצות עסיסיות, כמו 'שייפלו לך כל השיניים ותישאר אחת בשביל הכאבים...!'] ובכל זאת מדובר באיסור מהתורה:

ויקרא י"ט: לא תקלל חרש – רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו: כל המקלל אחד מישראל לוקה שנאמר לא תקלל חרש. ולמה נאמר 'חרש'? שאפילו זה שהוא אינו שומע ולא נצטער בקללה זו לוקה על קללתו. [וקל וחומר כשמקלל את מי ששומע ומצטער].

הרמב"ם סובר שאיסור הקללה הוא דווקא כשאדם מקלל בשמו של הקב"ה [כמו לומר 'באלוקים'... או (ח"ו) 'שאלוקים ייקח אותך...!']. ואולם השולחן ערוך מחמיר יותר (חושן משפט סימן כו) ופוסק שאיסור הקללה הוא בעצם הוצאת נאצה מהפה ואפילו בלי להזכיר את הקב"ה.

הסיבה הפשוטה לכך שהתורה מחמירה עם מילים שיוצאות מהפה (ואפילו אם המקלל אינו מתכוון להן, כמו גידופים שגרתיים למי שחותך אותך בכביש) היא ש'מי שמקלל – מתקלקל'. הקללה משחיתה את נפש האומר ומרגילה אותו לתוקפנות. הקללה היא פריקת אגרסיה [זעם] בדרך כוחנית ומי שמקלל היום – יבוא חלילה לפגוע מחר.

אנשים מקללים כדי להחזיר לעצמם את האיזון. אדם נפגע ממישהו ומרגיש מאוים ולכן מחזיר לעצמו את השליטה באמצעות גידוף הזולת. הקללה מעניקה בחזרה הרגשה של כוח. ואולם הסכנה היא שאנו מתמכרים לכוחניות ומתרגלים לפעול בדרך אלימה.

ספר המצוות לרמב"ם לא תעשה שיז: התורה לא הקפידה בעניין המקולל לבד [הנזק שנגרם לו], אלא הקפידה בעניין המקלל גם כן, שהזהירה שלא יניע נפשו אל הנקמה ולא ירגילה לכעוס.

אולם ספר החינוך כותב הרבה יותר מזה: הסכנה הטמונה בקללה היא שקללות מתקיימות ח"ו. דיבור בורא מציאות. הקב"ה ברא את העולם עם דיבור, בעשרה מאמרות ולכן דיבור עושה רושם. ידוע הסיפור המובא בספר היום יום (כט תשרי) אודות בן עירו של הבעש"ט שצעק על חברו ש'יקרע אותו כדג' והבעש"ט הראה לתלמידיו כי הדברים מתממשים בעולם גבוה יותר.

בנוסף מוסבר שהדיבור מעורר את המלאכים העליונים לפעול. חז"ל אמרו: "אל תפתח פה לשטן", שכן הדיבורים עולים למעלה ומעוררים את השטן לקטרג על האדם המקולל. בעקבות הקללה פונים המלאכים לפתוח את ספרי החשבונות שלו במטרה לבדוק מה מצבו ואם יש מה לקטרג עליו. (ראו סיפור טוב בהערה¹).

הבאנו לכך בעבר דוגמה מהעניין של תלמידי רבי עקיבא (ראו לקו"ש לב/לג בעומר): הגמרא אומרת שהם הגיעו למספר שיא של 24,000 תלמידים והדבר גרם לכך שאנשים קינאו ברבי עקיבא והטילו עין הרע בהצלחה שלו. וכיון שהחלו לדבר רכילות על הישיבה הזו, פנו המלאכים לבדוק את ספרי החשבונות של בני הישיבה וגילו שהם אינם נוהגים כבוד זה לזה ונפלה בהם מידת הדין.

חינוך מצווה רלא: משרשי המצוה, שמנענו השם מהזיק בפינו לזולתינו כמו שמנענו מהזיק להם במעשה. וכעין עניין זה אמרו חז"ל 'ברית כרותה לשפתיים', כלומר שיש כוח בדברי פי אדם.

וכאן עולה התמיהה העצומה למה נוקט משה בגישה כזו של איחולים שה' יחמיר אתנו? במיוחד שמי כמו משה ידע את חומרתן של קללות. כולנו מכירים את הפרשנות לפיה משה עצמו ניזוק מהקללה שאמר בפיו. לאחר שהכריז "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת", שמו נעדר מפרשת "תצווה". משה ידע עד כמה חשש הקב"ה מקללותיו של בלעם ולכן היה אמור להיזהר הרבה יותר.

מוכרחים אפוא לומר כי יש דרך אחרת להביט על עונש. אנשים טיפשים רואים את הקללה, אבל החכם יודע להביט לעומק הדברים ולראות את החסד. אנו רוצים לבסס את השיעור על יסוד גדול שמובא בספר הכוזרי ועל פיו מבוארות כמה נקודות בתורת הרבי מליובאוויטש.

ראו תוספת בהערה².

¹ כשהניחו את אבן הפינה לבית הכנסת של הצמח צדק, הרבי שאל האם החסידים רוצים לשמוע דברי חסידות או סיפור? החסידים זיהו הזדמנות ייחודית וביקשו סיפור. הרבי סיפר כי היה פעם יהודי גביר בשם רבי יעקב שהחכיר בית מרזח לאדם אחר. אולם אותו שוכר לא הצליח בניהול המקום ובסוף הזנה לא העביר את דמי השכירות לרבי יעקב. הגביר התרגז ואיים לפנות אותו מהמקום. הגביר היה חסיד של הצדיק מרוז'ין והעני נסע אל הצדיק וספר לו את העניין. הצדיק הזדעזע מהתקיפות של הגביר ודרש ממנו למחול על החוב של העני. הגביר עשה זאת, אבל דרש הבטחה כי מכאן ואילך יקבל את התשלום. חלפה שנה ושוב העני לא שילם. שוב קרא הצדיק לגביר ושוב הוא מחל על החוב, אבל שוב דרש הבטחה כי בשנה הבאה יקבל את הכסף. כשהעני לא שילם גם בפעם השלישית, פקעה סבלנותו של הגביר והוא גירש אותו מביתו ומבית המרזח.

חלפו שנים והעשיר מת. הוא הגיע לבית דין של מעלה ושם טען הקטגור כי האיש גירש משפחה עניה לרחוב ויש למצות עימו את הדין. הגביר ניסה להגן על עצמו בטענה כי פעמיים הוא מחל על החוב ומה עוד יכול היה לעשות? אך דבריו לא נשמעו לפני מלאכי בית הדין. אולם בתוקף של גביר הוא העלה טענה מדהימה: "המלאכים בבית דין של מעלה אינם מבינים מה זה כסף. אני תובע כי נשמות שהיו בעולם הזה יפסקו את הדין שלי!". קראו את הנשמות של הב"ח והבית יוסף, אבל גם הם פסקו נגדו. אבל הגביר לא ויתר. הוא טען כי "הב"ח והבית יוסף עזבו מזמן את העולם החומרי וכבר שכחו מה זה תאוות כסף. אני תובע כי נשמות שנמצאות כעת בעולם הזה יפסקו את דיני". הצמח צדק פנה אל קהל החסידים ואמר: "אני חושב שהגביר, רבי יעקב, צודק ומה העמדה שלכם?" החסידים הבינו את הרמז והכריזו שלוש פעמים: "הוא צודק, הוא צודק, הוא צודק".

² חשוב לציין שבקרב גדולי החסידות בכלל ואדמו"ר חב"ד בפרט, יש מהלך נוסף לבאר סוגיית הקללות: התוכחה בפרשה היא כיוון על רובד עמוק יותר והאמת היא שכל קללה רומזת לברכה. אלו ברכות כה עמוקות שהדרך היחידה להביא אותן לעולם היא באמצעות כיוון והסתרה. כמו מבריחים שרוצים להעביר יהלומים וקוברים אותם בתוך קופסה מלאה עפר. ראו לקוטי שיחות א/283 מהסיפור עם ברכות רשב"י ובנו, ושם שכבר בתנאי מצאנו שלוש דרכים שונות להסברת סוגיית הייסורים ל"ע.

גם כאן: <https://www1.biu.ac.il/index.php?id=21057&pt=1&pid=13955&level=0&cPath=9,13916,13919,13955,21057>

ג. אני רוצה לפתוח עם סיפור אישי שהשפיע עמוקות עלי ועל בני משפחתנו. אם הורים מעצבים ילדים – וזה בוודאי כך, אין ספק שהסיפור הזה גיבש את תבנית החשיבה שלנו.

לפני 25 שנים וחצי, בחודש שבט תשנ"ה, אבי עבר אירוע מוחי ל"ע. בשעת ערב הוא הפסיק להרגיש את הידיים, התקשה להישען על פלג גופו השמאלי ואלו סימנים מדאיגים מאוד. הוא אושפז במחלקה הנירולוגית באסף הרופא כשכל צידו השמאלי משותק. בסייעתא דשמיא הדיבור לא נפגע והוא היה יכול לתקשר אתנו. זה היה הלם. דקות קודם הוא פעל נמרצות כרבו הוותיק של כפר חב"ד ופתאום הכול חרב. איש לא היה תמים וידענו שאירוע מוחי ממוטט את התפקוד. אחרי שעות של שכיבה מיוסרת במיטה כשכל המשפחה מקיפה אותו, הוא פנה לאמי וביקש כך:

"תתקשרי ללייזר" - אחי ששהה באותה שעה ב-770 בתור חתן, ארבעה שבועות לפני חתונתו - "ותבקשי ממנו ללכת בשמי לאוהל של הרבי ולמסור שם כי אם אחזור לעמוד על הרגליים ואמצא את הכוחות לשוב אל החיים, אקבל על עצמי לעזוב את העיסוקים בענייני הכלל ולהתמסר בכל כוחותיי לכתיבת הערות על שולחן ערוך אדמו"ר הזקן".

עשרים שנים קודם קיבל אבי הוראה מהרבי להתמסר לכתיבת הערות על שו"ע רבינו הזקן. הוא עשה זאת שנים רבות, אבל השנים שקדמו לאותו אירוע היו סוערות ומתוחות ברמה החבדית וכרבו של כפר חב"ד, לא מצא את מנוחת הנפש להתנתק לכתיבה עיונית מעמיקה. כעת, כשעבר מה שעבר, ערך חשבון נפש אישי וקיבל להתחזק במשימה האישית שניתנה לו מהרבי.

והנס קרה: בדיוק ארבעה שבועות אחר כך, אבי צעד על שתי רגליו בשדה התעופה סכיפהול באמסטרדם, שהוא אחד משדות התעופה הגדולים בעולם, בדרך לחתונתו של אחי, עם בתו של השליח הראשי בהולנד. בהמשך, קיים אבי את הבטחתו וחמש שנים אחר כך הוציא לאור חמישה כרכים של הערות על הלכות תלמוד תורה בשולחן ערוך רבינו הזקן.

אחת הנקודות המרשימות בסיפור היא הדרך היהודית להתמודד עם שבר. במקום לכעוס ולמרוד שזה לא מגיע לו, הוא ביקש להבין איפה הקב"ה קורא לו באמצעות הכאב? איך האירוע הקשה אמור להחזיר את החיים שלו לפסים נכונים יותר?

כך ביחס לפרשת הקללות: אומרים שהכל תלוי במנגינה. משמעותו של אירוע מתהפכת מקצה לקצה אם רק משנים את המנגינה שבה נקרא הסיפור. לפי התפיסה הפנימית, צריך להכיר את המנגינה הנכונה של הפרשה הזו וכך מקבלים הדברים אור של אהבה וקרבה שאי אפשר להפסיק אותה.

3. היום יום יז אלול: רבינו הזקן היה בעצמו הקורא בתורה. פעם לא היה בליאזנא בשבת פרשת תבוא ושמע [בנו] אדמו"ר האמצעי - והוא עודנו קודם בר-מצוה - הקריאה מאדם אחר. העגמת נפש מהקללות שבתוכחה הביאתו לכאב לב, עד שביום הכיפורים הסתפק רבינו הזקן אם יוכל להתענות. כששאלו את הבן: הרי בכל שנה קוראים פרשה זו? ענה: כשאבא קורא 'אין הם נשמעים קללות'.

האמת היא שמשה מתכוון להעביר את המסר ההפוך מזה שנראה בהשקפה ראשונה: פרשת הקללות לא נועדה לאיים או להפחיד אלא להיפך: לשאת תפילה שהקב"ה לא יוותר עלינו, שיעשה את מה שצריך כדי לשמור אותנו קרובים אליו וקיימים לעד.

דרכו של עולם שבני אדם נסחפים אחרי הרוחות החדשות שנושבות בכל דור ומאבדים את הדרך. זה קרה לכל העמים והתרבויות במהלך ההיסטוריה וכולם נעלמו. אף אחד מהעמים או התרבויות שהשפיעו בזמן התנ"ך לא קיימים היום. בבל כבשה את פרס והפכה אותה לבבלית. אחר כך פרס כבשה את בבל בחזרה והשליטה תרבות חדשה. נאמר זאת כך: בני אדם מתים וגם עמים מתפוגגים.

וכאן באה התפילה העצומה של משה כי איתנו ינהג הקב"ה אחרת. פרשת הקללות היא צעקה כי אנחנו חשובים מדי בשביל היקום, אנו כמו הלב של האיברים, מרכז הזרמת החמצן לכל האנושות ולכן אי אפשר לוותר עלינו.

וכשמדובר בבריאות הלב לא מסתפקים בפעולות קלות. לפעמים צריך צעדים כואבים כדי להציל את התפקוד. בעוד שבמקרה של 'ציפורן חודרנית' אפשר להקל ראש ולמשוך זמן, כשמדובר בסתימת עורקים סביב הלב ל"ע, לא מתעכבים רגע ונכנסים במקרה הטוב לצנתור, ובמקרה הקשה ל"ע,

לניתוח מעקפים מרובע. בעוד שבבגד זול שמתלכלך בכתם שומני, אפשר לוותר ולזרוק אותו לפח, בבגד יקר מכניסים למים רותחים עוד פעם ועוד פעם כדי להחזיר את הבגד ליופיו.

מה שמשה מבקש באמצעות הקללות הוא שנבין את החשיבות שלנו, ואם לא נבין – שהקב"ה לא יאפשר להמשיך לחיות בטעות, אלא יעשה מה שצריך (ח"ו) כדי להחזיר אותנו הביתה.

כי אחרי הכול צריכים לזכור: ההיפך מעונש הוא לא תמיד רחמים, אלא נסיגה והיעלמות של הילד. כדברי החכם מכל אדם: "חושך שבטו שונא בנו". הדבר הגרוע ביותר שיכולים הורים לעשות לילד, הוא אינו עונש, אלא ההיפך: להימנע מעונש.

כוזרי מאמר שני פרקים כט, מד: ישראל באומות כמו לב באברים, הוא רב חלאים מכולם [נפגע הכי מהר] ורב בריאות מכולם [חיוני לבריאות מכולם] ... ועל כן אמר (עמוס ג): 'רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם' - ואלה הם החלאים, אבל הבריאות היא מה שאמרו רבותינו מוחל עונות עמו מעביר ראשון ראשון, כי איננו מניח עונותינו להתעכב עלינו ויהיו גורמים לאבדנו לגמרי... וכאשר ישיג הלב משאר האברים חוליים מתאוות הכבד והביצים מרוע מזגם, כן ישראל ישיגום החלאים מהתדמותם בגוים, כמו שאמר (תהלים קו): 'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם'...

והצרות המוצאות אותנו היא סיבה לתקנת תורתנו.

בכך נוכל להבין יסוד חשוב בתורת השכר והעונש (ראו קרוב לזה בליקוטי שיחות כב/71): חז"ל מלמדים כי הקב"ה מקפיד לשלם "מידה כנגד מידה". כלומר, ליצור התאמה בין מעשה האדם ובין השכר או העונש לפניו. התגובה של הקב"ה היא אינה שרירותית או סתמית אלא מקבילה למה שעשה האדם. למשל, השכר על מתן צדקה הוא עשירות, בעוד שהעונש על דיבור לשון הרע הוא בידוד והרחקה מאנשים אחרים.

שכן מטרת השכר והעונש היא להחזיר את האדם לתפקוד: לעורר אותו לשים לב למה שקרה. ולכן יוצר הקב"ה סימטריה בין מעשה האדם ובין התגובה האלוקית וכך נוצרת התעוררות להגיב נכון: לעשות עוד מאותו דבר במקרה של מעשה טוב או להתרחק מהחטא במקרה הפוך.

[בשפה המקצועית זה נקרא 'סנקציה' ולא 'עונש'. כיום מלמדים הורים ליצור קשר בין מעשה הילד ובין התגובה עליו וכך הילד מבין מה רוצים ממנו. אם ילד לא רוצה לאכול ארוחת ערב, אומרים לו שהוא כנראה שבע ולכן לא יוכל לקבל שום חטיף. או אם הולך לישון מאוחר, אומרים לו שמחר יצטרך לסיים את משחקיו מוקדם יותר כדי להשלים את שעות השינה שאיבד. הרעיון הוא ליצור חיבור בין החטא ובין התגובה וכך מתעורר רצון לתיקון].

בהמשך ליסוד הזה מעניק הרבי מליובאוויטש משמעות חדשה ומהפכנית למספר צ"ח קללות. ביקשנו להבין מדוע משה כופל את התוכחה שהציג הקב"ה ומציג תוכחה במספר 98? ביקשנו גם להבין מדוע מקפידים המפרשים לומר "צח" ולא כמו במדרש: "מאה חסר שתיים"?

התשובה מדהימה: המספר "צח" הוא בגימטריה "סלח". ומה שמשה מנסה בפרשה הזו הוא למצוא את המרשם שיגרום לנו להשיג סליחה. לא עונש הוא מבקש, אלא להיפך: כפרה וסליחה וניקוי הכתמים. ולמרבה הצער, לפעמים הדרך היחידה לעשות זאת היא באמצעות פעולה כואבת ל"ע.

התוועדיות הרבי מליובאוויטש תשמ"ה ה/2953: המילה 'סלח' היא בגימטריה צ"ח, שזהו מספרן של הברכות הכי נעלות' [בבחינת 'ויהפוך ה"א לך את הקללה לברכה'] בתוכחה דפרשת תבוא. שבזה מודגש התוכן האמתי והפנימי דעניין הסליחות, להפוך את העניינים הבלתי רצויים לזכיות, על דרך התוכן של צ"ח קללות שלפי האמת אינן רק ברכות.

בכך מבאר הרבי נקודה נוספת (לקוטי שיחות ב/392): העובדה שדווקא בערב ראש השנה קוראים כמות כזו של קללות. לכאורה היה מתאים יותר לסיים את השנה באווירה טובה ואופטימית מאשר פרשת התוכחה הקשה. הרעיון הוא שבחודש תשרי מזמין אותנו הקב"ה לקשר נעלה יותר מזה של חג השבועות. אז הייתה זו עבודה של צדיקים וכעת זו עבודה של בעלי תשובה, ולכן נותן הקב"ה מנה כפולה של תוכחה, כדי לקרוא עמוק יותר אל תוך לבו של האדם ולהזיזו להתמסרות מוחלטת יותר.

ד. הדברים נשמעים מעניינים על הנייר, אבל המציאות היא שאנחנו מתנגדים באופן אינסטינקטיבי לכל אפשרות של פגיעה ח"ו. התגובה המיידית לאכזבה ושינוי בחיים היא התמרדות וכעס. מאיפה לוקחים את הכוח לשרוד עונש ולהאמין כי הוא פתח לתקווה ולהתחלה חדשה? מנין לנו שהעונש אינו מעיד חלילה על סוף הסיפור, על מיאוס וניתוק של הקב"ה מאתנו?

הגמרא מעבירה מסר עצום בנושא: בסוף מסכת מכות מסופר על אחד מרגעי השבר הנוראיים בתולדות עמנו. ירושלים נכבשה בידי הרומאים והושפלה עד עפר. הרומאים שיטחו את העיר, חרשו את הבתים והכיכרות והתכוונו לבנות עליה עיר חדשה בשם "איליה קפוטלינה". ירושלים הייתה אמורה להפוך להיות זיכרון רחוק שחלף מהעולם.

רבי עקיבא וגדולי חבריו, רבן גמליאל, רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע עלו בשערי העיר וראו אותה בשיממונה. הם עלו במעלה ההר והתקרבו לנקודה הקדושה בעולם, למטרים הרבועים בהם עמד חדר "קודש הקודשים" ונחרדו לראות שועל משוטט בין ההריסות. זאת הייתה סטירת לחי חריפה מדי: דביר בית תפארתנו, מעון השכינה עלי אדמות שכוהנים גדולים שלא היו ראויים לכהונתם היו מוצאים בו את מותם - הפך להיות 'פינת חי'!

פרצו החכמים בבכי ואילו רבי עקיבא צחק. הוא אמר: אם התקיימה נבואת זכריה הנוראה "ציון שדה תיחרש", תתקיים גם נבואת אוריה הטובה: "עוד ישבון זקנים וזקנות ברחובות ירושלים ואיש משענתו בידו מרוב ימים".

מאיפה לקח רבי עקיבא את האופטימיות? מנין רכש את התקווה כי אחרי שהתקיימה הנבואה הרעה, הגיעה זמנה של הטובה? אולי להיפך: אחרי הנבואה הרעה, אין עוד תקווה ח"ו?

המהרש"א שם מביא רעיון מיוחד במינו: השועל העניק לו את התקווה. מה שסימל את נקודת התחתית, את תכלית השפל והעלבון, דווקא שם הסתתרה התקווה. רבי עקיבא אומר לחבריו: הביטו, רק שועלים מסתובבים פה, אבל הם – הכובשים האכזריים - לא מצליחים להתבסס כאן. כמה שהרומאים ינסו לתקוע יתד בירושלים ולבנות בה עתיד חדש – הם לא מצליחים ולא יצליחו.

דברי המהרש"א הם פלאיים ונכונים ביחס לארץ בכלל. אחת התופעות המופלאות בהיסטוריה של הארץ ואינה ניתנת להסבר טבעי היא העובדה שארץ ישראל שמרה נאמנות לעם ישראל (ראו מפרשים על ויקרא כו, לב: "ושממו עליה אויביכם"). למרות שטובי המעצמות בעולם כבשו את הארץ הזו לאורך 1900 שנות גלות, אף אחת מהן לא הצליחה לפתח אותה. הרומאים, הנוצרים, המוסלמים, הביזנטים, הטורקים והבריטים – אימפריות אדירות שבנו את העולם כולו, במקום אחד נכשלו.

כשאבותינו שבו ארצה לפני מאתיים שנה, מצאו אותה שוממה כמו שעזבו אותה 1800 שנה קודם.

כך שביד אחת מרחיק אותנו הקב"ה מירושלים ומהארץ, אבל ביד שניה שומר אותה עבורנו. הוא מרחיק אותה מאתנו, אבל לא מאפשר לאימפריה אחרת להתקרב במקומנו. יש לכך רק מסקנה אחת: אלוקים לא שובר כדי להתרחק, הוא שובר כדי לבנות מציאות חדשה של גאולה שלמה ונצחית.

חידושי אגדות מהרש"א מכות שם: אמר להם רבי עקיבא לכך אני משחק – שהוא חרב והשועלים הלכו בו ולא העכו"ם, שאין להם נחת רוח ממנו יתברך במקום המקודש הזה להתיישב שם ... כותיים כמה שנים היו זורעים בה ולא הייתה עושה פירות.

מה למעשה?

כולנו מבקשים טוב תמיד "ואל תביאנו לידי ניסיון". ואולם אם חלילה נגזר להתמודד עם קושי כלשהו, עלינו לזכור את המסר שהביא כאן הכוזרי: הקושי הוא קריאה של הקב"ה לעשות יותר. במילים פשוטות: דרכם של יהודים היא לערוך חשבון נפש ולחשוב מה אפשר לתקן? האם משהו ממעשינו זקוק לשיפור והטבה, ובדרך כלל עצם החלטה לעלות בקודש כבר מביאה לתוצאות ניסיות.

ועם זאת, למרות הדברים היפים אנו מבקשים בערב החדשה: "טוב נראה ונגלה". וכמו הלשון המפורסמת: "שנה טובה ומתוקה", בטוב פשוט וברור ולא כזה שצריכים שיעור חסידות להבין אותו. עברנו את השואה הנוראה, עברנו פיגועים וצער ה"י, ועברנו גם את מתחי השנה האחרונה, וזה כבר מספיק כדי לבקש מהקב"ה טוב פשוט ואמתי בדמות נסי הגאולה השלמה.

אחת הדמויות החשובות בדור הקודם, היה האדמו"ר מצאנז, רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם (אביו של האדמו"ר הנוכחי). הוא עבר את אימי השואה על כל מוראותיה, אשתו ואחד עשר ילדיו נהרגו במשרפות והוא עצמו עבר חודשי זוועה במחנות. בנוסף הוא שכל רבבות מחסידיו. אחרי המלחמה הוא הגיע לאמריקה, גר שם כמה שנים עד שעלה ארצה והקים את קרית צאנז בנתניה.

בהיותו בארצות הברית, החל הקורא בתורה לקרוא את הקללות בפרשת כי תבוא, וכפי המנהג קרא בשקט. הקהל הקשיב ברטט ולפתע נשמעה זעקה מפי האדמו"ר: "העכער, העכער", תגביה את הקול. הציבור מדהם: מה פתאום לקרוא בקול? אבל הרבי צעק שוב: "תקרא בקול, אין לנו מה לחשוש, כבר חווינו את זוועות התוכחה, עכשיו נותר לצעוק, עד שהקב"ה ישמע וישים סוף לצרותינו".

והאמת היא שהדברים נכתבו עוד קודם, בידי הגדולות של החיד"א³:

נחל קדומים סוף פרשתנו: צ"ח קללות נאמרו בפרשה בגימטרייה "צָבָאָה", וכולן [כבר] נתקיימו בישראל שנאמר [ישעיהו מ] 'כי מלאה צבאה כי נרצה עוונה' ... ולעתיד יתהפכו כולם לשמחה ולששון כי 'נגילה' בגימטרייה צ"ח.

בטוב הנראה והנגלה ובקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

³ ראיתי בכתביו של הרב מענדי רייצעס.